

«Шынның» 70 чылынга

ФОЛЬКЛОР КЛУВУ ХЕРЕК БЕ?

(КЫЗЫЛ ХООРАЙГА ОЛ ИНИ ДАКПЫР УЖУР-ДУЗАЛЫГ ТУРБУЖЕ...)

Бо чылын чайнын сөөлүгү айыныч төңүзүндө «Шын» солунун 70 харлаарын номчукулур билер болбойт. Мен «Шындан» чүлө ийи хар биче мен. Бичиле-даа төртүтүнгөн айыбыс чыгыс — август.

Бо солунга 33 чыл акылдаш, хүндүтүг дыйтанылга же үгүн мен. Күш-ажылы сактамын чейи кезин маада арктен болгаш, ол үдө кынар, канчаар акылдап турганымысты, ам бистид арамыста чок даа өш-өрүнү, агмы үдө күндүг дыйтанылга-лаа болза, агмы-агмы чердеде акылдап чоруур, шаанда чагысы коллективде акылдап чоран өөрүм дугайын маада сактып бижир бода-дам.

Күш-ажылы баштайгы базамын 33 чыл бурнгаар хөгжүмүшнн театрына э-элээн, 1949 чылдын мартта театрын балет сөлбөрүн дүжүргөн чүве. Бичан чүлө балет эвес, хор, оркестр артистери да кызырдыла тагарышкан. Шутуу таарыштыр боттары-ла мунганын, өскө-өскө организациаларже акылдап чоруулай барган. Чамдыктарымыс кокуун-нарже аал-чуртуне-даа ча-на берилген. А чамдыктарымыс драма артистери болуп, ачаа кирип, театрга-да акылдап артып калган мындай.

Мээн кады төрөп угбам Куулар Даржыктың өңүд ээи, чөстөм Монгуш Дойнаевич Севээн «Шын» солунга акылдап турганын харын билер мен. Ол чөстөм мени «Шынга» акылдаарын сүмөлөп, редактор биле чугаалаштым, дугуруштум дээ. Бичан өг-бүдө-лөй, ийи чыл оолдуг мен. Дайын сөөлү берге үдө болбайт. Акылдаар алды-Редация акылдын солунуна ачаа канчаар үндүрүп турарында билбес мен. Типография-даа кааа билер мен. Кирип-лаа көрөзүн черим-дир, мунганаш уаку-бажында билбес турдум.

Ол хүнүм назымдаа чер-де утпас мен, 1949 чылдын июнь 22. Каан, изиг хүн чүве. Чөстөм мени элэртип алгаш, редакцияга чедирген. С. Делег м. делег деп дарга мени хүдэлэ алган, ол-ла хүнден эгелет, ачаа акылдап бергеним ол.

Бичан редакция типография-биле кожа маш бажында чүве. «Тувинская правда», «Сылдысчыташ» солунулар шутуп ол баян бажында турган. «Шынын» акылдагылары бичан эвези болгаш, чүлө 33 өрөзлөк сичип турду. Эп биче бир өрөзлөк М. Делег Радлов олар чүве. Оңи шала уду ортузунда өрөзлөк 6 киши К. Кундул-Сүрүн, Б. Ховенмей, В. Бичар, А. Бичинжик, К. Дордуп оол, Чанып олар акылдап турган. Эжик аксында өрөзд харын шору уду. Ачаа бугалтер Г. Сагатаев, са-накчы Е. Глушкова, машин-лакчылар: А. Аржакова, О. Нимаа, корректорлар О. Сирип-оол, А. Солунам, окулдурчүмү М. Сагды олар акылдаар, ындыг чоран. Монгуш Севээн — үндүрүк-чү; таанылыс Дальянова угбай, чолаачымыс Ф. Бады Сагаан, акыл-агый өрөзлекчи Н. Уколов.

Кызыл хоорайнын культури кидизинге национал клуб тургузуу алды дээ, Марта Олеговна Сямонов хой акылдарын кылып чоруткан. Канчаарга-даа ты-ва кижин национал чоргаар-дын, национал турштун деп чүве билдингир. Ол культура институтун доозуп турган-ла, тыва чоңунг национал идик-хевин, эдилек-каасталазын, өрте-бургу-дан бээр тогузуун өөренип шинчилээрин күзеп чоран.

Культура ламзынын ду-засы-биле хоорайнын культури кидизинг чыныга фольклор клубун тургузуп алгандан бээр бир чыл аш-кан. Бу үенин дугурунда олурап-тура, акылдаар чер чок болганы-биле, Марта Олеговна бугу-ле чүүл-дери бодунг бажында кылдыт турар. Оңи шаанда-кы төгүтүнг касканып тур-гаш бээлүг тыва шинчилг даараан эр, хөзөкөн, бичи оол, кыс улустун тоннары март айда хоорайга болуп өрткен национал хеп кон-курсунага бугуредия-биле бичи чери алганын көргөн чоң ултан бээр. Ол-ла тоннар Новосибирскге болуп өрткен Сибирь улустарынын ямарказынга мак-талдыг чери баа алган.

Мээн кады төрөп угбам Куулар Даржыктың өңүд ээи, чөстөм Монгуш Дойнаевич Севээн «Шын» солунга акылдап турганын харын билер мен. Ол чөстөм мени «Шынга» акылдаарын сүмөлөп, редактор биле чугаалаштым, дугуруштум дээ. Бичан өг-бүдө-лөй, ийи чыл оолдуг мен. Дайын сөөлү берге үдө болбайт. Акылдаар алды-Редация акылдын солунуна ачаа канчаар үндүрүп турарында билбес мен. Типография-даа кааа билер мен. Кирип-лаа көрөзүн черим-дир, мунганаш уаку-бажында билбес турдум.

Ол хүнүм назымдаа чер-де утпас мен, 1949 чылдын июнь 22. Каан, изиг хүн чүве. Чөстөм мени элэртип алгаш, редакцияга чедирген. С. Делег м. делег деп дарга мени хүдэлэ алган, ол-ла хүнден эгелет, ачаа акылдап бергеним ол.

Бичан редакция типография-биле кожа маш бажында чүве. «Тувинская правда», «Сылдысчыташ» солунулар шутуп ол баян бажында турган. «Шынын» акылдагылары бичан эвези болгаш, чүлө 33 өрөзлөк сичип турду. Эп биче бир өрөзлөк М. Делег Радлов олар чүве. Оңи шала уду ортузунда өрөзлөк 6 киши К. Кундул-Сүрүн, Б. Ховенмей, В. Бичар, А. Бичинжик, К. Дордуп оол, Чанып олар акылдап турган. Эжик аксында өрөзд харын шору уду. Ачаа бугалтер Г. Сагатаев, са-накчы Е. Глушкова, машин-лакчылар: А. Аржакова, О. Нимаа, корректорлар О. Сирип-оол, А. Солунам, окулдурчүмү М. Сагды олар акылдаар, ындыг чоран. Монгуш Севээн — үндүрүк-чү; таанылыс Дальянова угбай, чолаачымыс Ф. Бады Сагаан, акыл-агый өрөзлекчи Н. Уколов.

Мээн кады төрөп угбам Куулар Даржыктың өңүд ээи, чөстөм Монгуш Дойнаевич Севээн «Шын» солунга акылдап турганын харын билер мен. Ол чөстөм мени «Шынга» акылдаарын сүмөлөп, редактор биле чугаалаштым, дугуруштум дээ. Бичан өг-бүдө-лөй, ийи чыл оолдуг мен. Дайын сөөлү берге үдө болбайт. Акылдаар алды-Редация акылдын солунуна ачаа канчаар үндүрүп турарында билбес мен. Типография-даа кааа билер мен. Кирип-лаа көрөзүн черим-дир, мунганаш уаку-бажында билбес турдум.

Ол хүнүм назымдаа чер-де утпас мен, 1949 чылдын июнь 22. Каан, изиг хүн чүве. Чөстөм мени элэртип алгаш, редакцияга чедирген. С. Делег м. делег деп дарга мени хүдэлэ алган, ол-ла хүнден эгелет, ачаа акылдап бергеним ол.

Бичан редакция типография-биле кожа маш бажында чүве. «Тувинская правда», «Сылдысчыташ» солунулар шутуп ол баян бажында турган. «Шынын» акылдагылары бичан эвези болгаш, чүлө 33 өрөзлөк сичип турду. Эп биче бир өрөзлөк М. Делег Радлов олар чүве. Оңи шала уду ортузунда өрөзлөк 6 киши К. Кундул-Сүрүн, Б. Ховенмей, В. Бичар, А. Бичинжик, К. Дордуп оол, Чанып олар акылдап турган. Эжик аксында өрөзд харын шору уду. Ачаа бугалтер Г. Сагатаев, са-накчы Е. Глушкова, машин-лакчылар: А. Аржакова, О. Нимаа, корректорлар О. Сирип-оол, А. Солунам, окулдурчүмү М. Сагды олар акылдаар, ындыг чоран. Монгуш Севээн — үндүрүк-чү; таанылыс Дальянова угбай, чолаачымыс Ф. Бады Сагаан, акыл-агый өрөзлекчи Н. Уколов.

Кызыл хоорайнын культури кидизинге национал клуб тургузуу алды дээ, Марта Олеговна Сямонов хой акылдарын кылып чоруткан. Канчаарга-даа ты-ва кижин национал чоргаар-дын, национал турштун деп чүве билдингир. Ол культура институтун доозуп турган-ла, тыва чоңунг национал идик-хевин, эдилек-каасталазын, өрте-бургу-дан бээр тогузуун өөренип шинчилээрин күзеп чоран.

Культура ламзынын ду-засы-биле хоорайнын культури кидизинг чыныга фольклор клубун тургузуп алгандан бээр бир чыл аш-кан. Бу үенин дугурунда олурап-тура, акылдаар чер чок болганы-биле, Марта Олеговна бугу-ле чүүл-дери бодунг бажында кылдыт турар. Оңи шаанда-кы төгүтүнг касканып тур-гаш бээлүг тыва шинчилг даараан эр, хөзөкөн, бичи оол, кыс улустун тоннары март айда хоорайга болуп өрткен национал хеп кон-курсунага бугуредия-биле бичи чери алганын көргөн чоң ултан бээр. Ол-ла тоннар Новосибирскге болуп өрткен Сибирь улустарынын ямарказынга мак-талдыг чери баа алган.

АНЫЯК УЕМ «ШЫН» - БИЛЕ ТУДУШ

Антонина Аржакова — боду орус кижин. Бичалза-даа тыва дылга машинага парнал турда, дыма м-га-ганчыг. Ол үдө акылдап чыларынын хой кезин ма-териалды хол-биле бижир, акылдап кылар, оңи машин-лакчыларга парлар чоран. Ол-ла улустарын хол-биле бижирин, хол үжүнү дегерезин Тоия угбай дыкка таныр болгаш бичи-дир, чазыг чокка-ла парлар турган. Ол «Шынг» бугу назымдаа акылдааш, пенсия-чы үндү. Оңи ам бистид арамыста чогу хомуданчыг.

30 ажыг чылдарда редакцияга кынырары акылда-ваан дээр. М. Делег, О. Долгар-оол, Д. Бегзи, К. Шойгу, Д. Байыр-оол, К. Куудам, К. Дига, В. Шар-нын дээр. Х. Дига редактор-лар солугу. Улуг чогаал-чылар Бий-ада, Ховенмей, Олег Сагаан-оол, Салчак Тамба, Донгар Бегзи, Юрий Кюизегеш, Тулуш Кызыл-оол дээр, өскө-даа салым-чаяаныг журналистер, окулдурчүлөр акылдап турду. Оларын хой кезин ам бистид арамыста чок. Улуг дыка кырыяйын, кы-зыл-дустай бердилер. Дун-хүн чок чымшытыг акыл олардын калдыныга багай салдыр-лаа болган боду чалаваас деп бодум хумуда ачынаар болар мен ийин.

Солун черини акылы машиначын, номчукучу-н, корректорун, үндү-рүкчүн, редакторун дээр, шүптүзүнү дөмөй-ле берге деп бодаар мен. Бичанын дайын сөөлүдө чылдарда үш ээлчегит типография-биле дене акылда-ар. Бичан типографияга бу үенин кышак болбазы-данга өрүрү, парлар дегер-хөзөкөздөр машин-лак турган эвес. Шутуу акылды хол-биле кылар. Сайгылган өже бээрге, мырыбай халалыг, ша-нагы-биле, чартык хүн-лаа оңи мансар. Бичанг тава-рылга бо-ла болу бээр

дээрин маада чугаалааш-лаа канчаар. Ол талым-өиле ачы-лаачымын, тал-нымын Ты-ваын улуг-биче кижилери, чоң оилер.

50 чылдар соонда «Тувин-ская правда» солун ол бичи оажындан кошкен. «Шынын» акылдагыларынын өрөздери, кабинет-тер ам-на харын нечменен. Акылдакчылар даа немецки эгеледи. Мурунда те-тра акылдап турган эштерин Раиса Дольманова, Валенти-на Норбу, Екатерина Хар-дыг солуг баа ууруу-суурулуг солунга коррек-торлар акылды бердилер. Бо-ла акылдап келген уем-де көрүп билдим: коррек-тор акылы чөже-даа чы-мыштыг болза, ол акыл-да хер-ажыныр таагар, турштунг болур чорду. Чер-ле кер-жизин кижини шы-даас акылы кайда бээр. Акыл-толуң авзарар, кижин-дээр, ачы-чөмө садар, кылар, бажын ажылы, ал-бын акылы дээр, чүктөшкөн хой, аар. Бичалза-даа дун-хүн чок чымшытыг коррек-тор ажынынга шыдажар чор-дулар.

Оңи Могонозич Динчай-оол, Оңи Хавынаевич Олесен база шымдык, үр-даа акыл-дадылар. Данчай акым маңыл кылар акылыга амыр-ла, караңды-ла ту-рар. Кашагыны аажок. Типография биле редакция арамынга арта шошкун ту-рар болтай. Чамдыкка хар-дын каттарынын, чаптан-чыг-даа.

Бир-ле чайын чүве. Типо-графияге өрүлдө частырыл-дарын эдиле каан арнын-алар дээр чоруту. Улуг хат-даа келген. Акым чыт-кен. Оңи келсе-ле, «Күжүр думам, арнынарымы хат аларды. Парк аксынга че-дир соондан сургеш, чет-пелым» — деп бо-ла, Мен каттарырмага, акым шы-жыгар хире.

Хат дээр мансар эвес. Типографияда акылдын чо-рудуунун шак-минутазын

тавады маңагып турганы-висты черге утпас мен. Сөөлүк баа дыка соңур-галдыг уаус. Кызык коллек-тивтин бээр хаактар Хаак маргалаанынга шүптү эвес. Даа бо, черге каш кижин албын кириктип турар. Бичи норма дужар деп чүве баа бар чүве. Салчак Оленевич Тамба дээр шыкын шыраарчылар баа редак-цияга турган. Ажы соонда шыраарчылар олурап турар. Байырчыскаал чоңкулуп келдире, маргалаа эгелээр. Тундунин байрла үндүрер. Шаңалы база шымырак бо-дуур ийин.

Чай дужерге-ле, редакция-нын херимини иштине хол бөмбүдү ойнал эгелээр. Доо-рамыдан удустар база эл-мекек чогаалы келер. Ачаа баа-ла чыгышты Салчак Там-ба терини чараш, кашагылай ойнаар кижин болтай. Херо-жиперлер Тамара Норбу ойнаар турду. Ол шагга хол бөмбүдүн лаптуун улуг-биче кижилер дыка-ла ойнаар чор чүве.

РЕДАКЦИЯГА 33 чыл акыг акылдааш уемде машиначын, номчукучу, корректор, редактор, үндүрүкчү, редактор, шүптүзүнү дөмөй-ле берге деп бодаар мен. Бичанын дайын сөөлүдө чылдарда үш ээлчегит типография-биле дене акылда-ар. Бичан типографияга бу үенин кышак болбазы-данга өрүрү, парлар дегер-хөзөкөздөр машин-лак турган эвес. Шутуу акылды хол-биле кылар. Сайгылган өже бээрге, мырыбай халалыг, ша-нагы-биле, чартык хүн-лаа оңи мансар. Бичанг тава-рылга бо-ла болу бээр

Ол үдө автобус кайда боор. Редакция акылдак-чыларыныг «Чыгык тон» деп адаары бичи чыкк машинасы турду. Оңи кырынга олурулук, чоок-кавы черлерже концерт үндүрүп, шөфтөн чорутар бис. Мекегей, Чеди-Шах, «Совет Тыва», Кара-Хаак дээр чорун турдуусу. Ко-дуунда-ла сичен кезилдизин, картошка акылдазын чыгыш «Совет Тыва-же» үрүлүг шөфтөр тур-дуусу. Субботка акылдан хостуг уаус шөфтө албай бар. «Совет Тывага» кезек барган, клубка лекция кы-лар, концерт үндүрер, сич-тен ала картошка шөфтөге оталганын ачы-чөмө кылар чыт хонгап, даң алары бич-дек шөфтөн акылдаар чү-ве. Оңи орай чанар. Чам-дыкта сичендирге-даа коңи-дөрт көрүгө бээр бис. Оңи оларга дузалыкын, сичен кел-ип, бөдүп, хөзөң-лаа соер-түр бис. Уругтарымыс-лаа эдиртип аар бис. Бичан кол-лективке база шымырак ыра-жык бар болдуур ийин. Т. Ч. Норбу конугу-ла ыра-жык кижин чоран. Күштүг-ле үнүгү. Орус тыва ылдар-ын бадарыптарга, шаанда театрын хөйүнү ырынга Т. Норбуңун кады төрөзүн дунмазы Анна Долун дээр конугу ыражы кыс турган чүве, ол эжим карамага келүүн көр чоржук. Анна алына-ла чок апарган. Дайын үенинги ыраарын ар-лай бээр, кайгычак төд боор. Бу чоралды ам кызыг акылга дыка мергежилги, кызыкма кижин-дир деп бил-

Р ЕДАКЦИЯГА 33 чыл акыг акылдааш уемде машиначын, номчукучу, корректор, редактор, үндүрүкчү, редактор, шүптүзүнү дөмөй-ле берге деп бодаар мен. Бичанын дайын сөөлүдө чылдарда үш ээлчегит типография-биле дене акылда-ар. Бичан типографияга бу үенин кышак болбазы-данга өрүрү, парлар дегер-хөзөкөздөр машин-лак турган эвес. Шутуу акылды хол-биле кылар. Сайгылган өже бээрге, мырыбай халалыг, ша-нагы-биле, чартык хүн-лаа оңи мансар. Бичанг тава-рылга бо-ла болу бээр

Ол үдө автобус кайда боор. Редакция акылдак-чыларыныг «Чыгык тон» деп адаары бичи чыкк машинасы турду. Оңи кырынга олурулук, чоок-кавы черлерже концерт үндүрүп, шөфтөн чорутар бис. Мекегей, Чеди-Шах, «Совет Тыва», Кара-Хаак дээр чорун турдуусу. Ко-дуунда-ла сичен кезилдизин, картошка акылдазын чыгыш «Совет Тыва-же» үрүлүг шөфтөр тур-дуусу. Субботка акылдан хостуг уаус шөфтө албай бар. «Совет Тывага» кезек барган, клубка лекция кы-лар, концерт үндүрер, сич-тен ала картошка шөфтөге оталганын ачы-чөмө кылар чыт хонгап, даң алары бич-дек шөфтөн акылдаар чү-ве. Оңи орай чанар. Чам-дыкта сичендирге-даа коңи-дөрт көрүгө бээр бис. Оңи оларга дузалыкын, сичен кел-ип, бөдүп, хөзөң-лаа соер-түр бис. Уругтарымыс-лаа эдиртип аар бис. Бичан кол-лективке база шымырак ыра-жык бар болдуур ийин. Т. Ч. Норбу конугу-ла ыра-жык кижин чоран. Күштүг-ле үнүгү. Орус тыва ылдар-ын бадарыптарга, шаанда театрын хөйүнү ырынга Т. Норбуңун кады төрөзүн дунмазы Анна Долун дээр конугу ыражы кыс турган чүве, ол эжим карамага келүүн көр чоржук. Анна алына-ла чок апарган. Дайын үенинги ыраарын ар-лай бээр, кайгычак төд боор. Бу чоралды ам кызыг акылга дыка мергежилги, кызыкма кижин-дир деп бил-

Ол үдө автобус кайда боор. Редакция акылдак-чыларыныг «Чыгык тон» деп адаары бичи чыкк машинасы турду. Оңи кырынга олурулук, чоок-кавы черлерже концерт үндүрүп, шөфтөн чорутар бис. Мекегей, Чеди-Шах, «Совет Тыва», Кара-Хаак дээр чорун турдуусу. Ко-дуунда-ла сичен кезилдизин, картошка акылдазын чыгыш «Совет Тыва-же» үрүлүг шөфтөр тур-дуусу. Субботка акылдан хостуг уаус шөфтө албай бар. «Совет Тывага» кезек барган, клубка лекция кы-лар, концерт үндүрер, сич-тен ала картошка шөфтөге оталганын ачы-чөмө кылар чыт хонгап, даң алары бич-дек шөфтөн акылдаар чү-ве. Оңи орай чанар. Чам-дыкта сичендирге-даа коңи-дөрт көрүгө бээр бис. Оңи оларга дузалыкын, сичен кел-ип, бөдүп, хөзөң-лаа соер-түр бис. Уругтарымыс-лаа эдиртип аар бис. Бичан кол-лективке база шымырак ыра-жык бар болдуур ийин. Т. Ч. Норбу конугу-ла ыра-жык кижин чоран. Күштүг-ле үнүгү. Орус тыва ылдар-ын бадарыптарга, шаанда театрын хөйүнү ырынга Т. Норбуңун кады төрөзүн дунмазы Анна Долун дээр конугу ыражы кыс турган чүве, ол эжим карамага келүүн көр чоржук. Анна алына-ла чок апарган. Дайын үенинги ыраарын ар-лай бээр, кайгычак төд боор. Бу чоралды ам кызыг акылга дыка мергежилги, кызыкма кижин-дир деп бил-

Ол үдө автобус кайда боор. Редакция акылдак-чыларыныг «Чыгык тон» деп адаары бичи чыкк машинасы турду. Оңи кырынга олурулук, чоок-кавы черлерже концерт үндүрүп, шөфтөн чорутар бис. Мекегей, Чеди-Шах, «Совет Тыва», Кара-Хаак дээр чорун турдуусу. Ко-дуунда-ла сичен кезилдизин, картошка акылдазын чыгыш «Совет Тыва-же» үрүлүг шөфтөр тур-дуусу. Субботка акылдан хостуг уаус шөфтө албай бар. «Совет Тывага» кезек барган, клубка лекция кы-лар, концерт үндүрер, сич-тен ала картошка шөфтөге оталганын ачы-чөмө кылар чыт хонгап, даң алары бич-дек шөфтөн акылдаар чү-ве. Оңи орай чанар. Чам-дыкта сичендирге-даа коңи-дөрт көрүгө бээр бис. Оңи оларга дузалыкын, сичен кел-ип, бөдүп, хөзөң-лаа соер-түр бис. Уругтарымыс-лаа эдиртип аар бис. Бичан кол-лективке база шымырак ыра-жык бар болдуур ийин. Т. Ч. Норбу конугу-ла ыра-жык кижин чоран. Күштүг-ле үнүгү. Орус тыва ылдар-ын бадарыптарга, шаанда театрын хөйүнү ырынга Т. Норбуңун кады төрөзүн дунмазы Анна Долун дээр конугу ыражы кыс турган чүве, ол эжим карамага келүүн көр чоржук. Анна алына-ла чок апарган. Дайын үенинги ыраарын ар-лай бээр, кайгычак төд боор. Бу чоралды ам кызыг акылга дыка мергежилги, кызыкма кижин-дир деп бил-

Ол үдө автобус кайда боор. Редакция акылдак-чыларыныг «Чыгык тон» деп адаары бичи чыкк машинасы турду. Оңи кырынга олурулук, чоок-кавы черлерже концерт үндүрүп, шөфтөн чорутар бис. Мекегей, Чеди-Шах, «Совет Тыва», Кара-Хаак дээр чорун турдуусу. Ко-дуунда-ла сичен кезилдизин, картошка акылдазын чыгыш «Совет Тыва-же» үрүлүг шөфтөр тур-дуусу. Субботка акылдан хостуг уаус шөфтө албай бар. «Совет Тывага» кезек барган, клубка лекция кы-лар, концерт үндүрер, сич-тен ала картошка шөфтөге оталганын ачы-чөмө кылар чыт хонгап, даң алары бич-дек шөфтөн акылдаар чү-ве. Оңи орай чанар. Чам-дыкта сичендирге-даа коңи-дөрт көрүгө бээр бис. Оңи оларга дузалыкын, сичен кел-ип, бөдүп, хөзөң-лаа соер-түр бис. Уругтарымыс-лаа эдиртип аар бис. Бичан кол-лективке база шымырак ыра-жык бар болдуур ийин. Т. Ч. Норбу конугу-ла ыра-жык кижин чоран. Күштүг-ле үнүгү. Орус тыва ылдар-ын бадарыптарга, шаанда театрын хөйүнү ырынга Т. Норбуңун кады төрөзүн дунмазы Анна Долун дээр конугу ыражы кыс турган чүве, ол эжим карамага келүүн көр чоржук. Анна алына-ла чок апарган. Дайын үенинги ыраарын ар-лай бээр, кайгычак төд боор. Бу чоралды ам кызыг акылга дыка мергежилги, кызыкма кижин-дир деп бил-

Ол үдө автобус кайда боор. Редакция акылдак-чыларыныг «Чыгык тон» деп адаары бичи чыкк машинасы турду. Оңи кырынга олурулук, чоок-кавы черлерже концерт үндүрүп, шөфтөн чорутар бис. Мекегей, Чеди-Шах, «Совет Тыва», Кара-Хаак дээр чорун турдуусу. Ко-дуунда-ла сичен кезилдизин, картошка акылдазын чыгыш «Совет Тыва-же» үрүлүг шөфтөр тур-дуусу. Субботка акылдан хостуг уаус шөфтө албай бар. «Совет Тывага» кезек барган, клубка лекция кы-лар, концерт үндүрер, сич-тен ала картошка шөфтөге оталганын ачы-чөмө кылар чыт хонгап, даң алары бич-дек шөфтөн акылдаар чү-ве. Оңи орай чанар. Чам-дыкта сичендирге-даа коңи-дөрт көрүгө бээр бис. Оңи оларга дузалыкын, сичен кел-ип, бөдүп, хөзөң-лаа соер-түр бис. Уругтарымыс-лаа эдиртип аар бис. Бичан кол-лективке база шымырак ыра-жык бар болдуур ийин. Т. Ч. Норбу конугу-ла ыра-жык кижин чоран. Күштүг-ле үнүгү. Орус тыва ылдар-ын бадарыптарга, шаанда театрын хөйүнү ырынга Т. Норбуңун кады төрөзүн дунмазы Анна Долун дээр конугу ыражы кыс турган чүве, ол эжим карамага келүүн көр чоржук. Анна алына-ла чок апарган. Дайын үенинги ыраарын ар-лай бээр, кайгычак төд боор. Бу чоралды ам кызыг акылга дыка мергежилги, кызыкма кижин-дир деп бил-

Ол үдө автобус кайда боор. Редакция акылдак-чыларыныг «Чыгык тон» деп адаары бичи чыкк машинасы турду. Оңи кырынга олурулук, чоок-кавы черлерже концерт үндүрүп, шөфтөн чорутар бис. Мекегей, Чеди-Шах, «Совет Тыва», Кара-Хаак дээр чорун турдуусу. Ко-дуунда-ла сичен кезилдизин, картошка акылдазын чыгыш «Совет Тыва-же» үрүлүг шөфтөр тур-дуусу. Субботка акылдан хостуг уаус шөфтө албай бар. «Совет Тывага» кезек барган, клубка лекция кы-лар, концерт үндүрер, сич-тен ала картошка шөфтөге оталганын ачы-чөмө кылар чыт хонгап, даң алары бич-дек шөфтөн акылдаар чү-ве. Оңи орай чанар. Чам-дыкта сичендирге-даа коңи-дөрт көрүгө бээр бис. Оңи оларга дузалыкын, сичен кел-ип, бөдүп, хөзөң-лаа соер-түр бис. Уругтарымыс-лаа эдиртип аар бис. Бичан кол-лективке база шымырак ыра-жык бар болдуур ийин. Т. Ч. Норбу конугу-ла ыра-жык кижин чоран. Күштүг-ле үнүгү. Орус тыва ылдар-ын бадарыптарга, шаанда театрын хөйүнү ырынга Т. Норбуңун кады төрөзүн дунмазы Анна Долун дээр конугу ыражы кыс турган чүве, ол эжим карамага келүүн көр чоржук. Анна алына-ла чок апарган. Дайын үенинги ыраарын ар-лай бээр, кайгычак төд боор. Бу чоралды ам кызыг акылга дыка мергежилги, кызыкма кижин-дир деп бил-

Ол үдө автобус кайда боор. Редакция акылдак-чыларыныг «Чыгык тон» деп адаары бичи чыкк машинасы турду. Оңи кырынга олурулук, чоок-кавы черлерже концерт үндүрүп, шөфтөн чорутар бис. Мекегей, Чеди-Шах, «Совет Тыва», Кара-Хаак дээр чорун турдуусу. Ко-дуунда-ла сичен кезилдизин, картошка акылдазын чыгыш «Совет Тыва-же» үрүлүг шөфтөр тур-дуусу. Субботка акылдан хостуг уаус шөфтө албай бар. «Совет Тывага» кезек барган, клубка лекция кы-лар, концерт үндүрер, сич-тен ала картошка шөфтөге оталганын ачы-чөмө кылар чыт хонгап, даң алары бич-дек шөфтөн акылдаар чү-ве. Оңи орай чанар. Чам-дыкта сичендирге-даа коңи-дөрт көрүгө бээр бис. Оңи оларга дузалыкын, сичен кел-ип, бөдүп, хөзөң-лаа соер-түр бис. Уругтарымыс-лаа эдиртип аар бис. Бичан кол-лективке база шымырак ыра-жык бар болдуур ийин. Т. Ч. Норбу конугу-ла ыра-жык кижин чоран. Күштүг-ле үнүгү. Орус тыва ылдар-ын бадарыптарга, шаанда театрын хөйүнү ырынга Т. Норбуңун кады төрөзүн дунмазы Анна Долун дээр конугу ыражы кыс турган чүве, ол эжим карамага келүүн көр чоржук. Анна алына-ла чок апарган. Дайын үенинги ыраарын ар-лай бээр, кайгычак төд боор. Бу чоралды ам кызыг акылга дыка мергежилги, кызыкма кижин-дир деп бил-

Ол үдө автобус кайда боор. Редакция акылдак-чыларыныг «Чыгык тон» деп адаары бичи чыкк машинасы турду. Оңи кырынга олурулук, чоок-кавы черлерже концерт үндүрүп, шөфтөн чорутар бис. Мекегей, Чеди-Шах, «Совет Тыва», Кара-Хаак дээр чорун турдуусу. Ко-дуунда-ла сичен кезилдизин, картошка акылдазын чыгыш «Совет Тыва-же» үрүлүг шөфтөр тур-дуусу. Субботка акылдан хостуг уаус шөфтө албай бар. «Совет Тывага» кезек барган, клубка лекция кы-лар, концерт үндүрер, сич-тен ала картошка шөфтөге оталганын ачы-чөмө кылар чыт хонгап, даң алары бич-дек шөфтөн акылдаар чү-ве. Оңи орай чанар. Чам-дыкта сичендирге-даа коңи-дөрт көрүгө бээр бис. Оңи оларга дузал

(Тончугу. Эгези 1-ги арында).

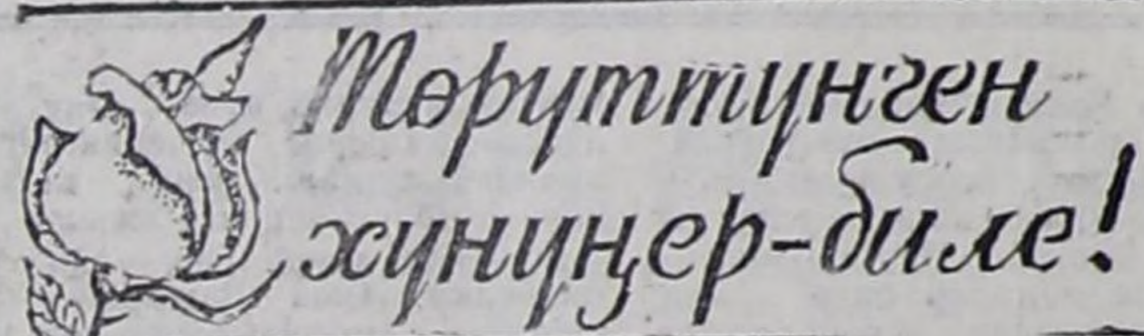
«ШЫН» СОЛУННУҢ ШАҢНАЛЫ ДЭЭШ

Ак-Сал эрби (Александр Салтан) биле Алдан-Хува калды (Она Шулуу) шөлгө үчүн көгөсү, чыгыш арач чонга, мөселерге алгын-бароош салды, ак судун ачыкка.

Ташкын мыстар шөлгө үчүн көгөсү, боттарынын уран талаатызын көргүсөң, ТР-нің адлары артың Владимир Солт чыгыштарга оыккын баралгыт...

Республиканың сурадыг мөгөсү Аяс, Владислав, Мадыр Момунгар, Алексей Хомушук, Алдын-оол Нуулар, Кым Дулар, Орлан Кызыл-оол удууну, шырааыңы талазы-биле ычтылы турган.

Күш-культура болгаш спорт күркөмитеринин шөлгалы — ийг камералды соолактуу оюлдары С. Б. Ооржак тилектеги тымыскан.

Бистиң аваныс Дыртты Чусумаева ДОНГАК май 10-да 74 харлап. Ол — мадыр ие. Воду Кызыл хоорайда ажы-толунуң аразында.

ЧУРУКТАРДА: Чааан спорт школарынын оренчилери Тилелтеиниң 50 чылдыгы тураскалган Чалаана—Кызыл арзынча чада-тергегин аянчорукту организастан.

Олар май 9-та «Хүреш» стадионуна үлгүлөнгөн. Тилелтеиниң 50 чылдыгы тураскалган Чалаана—Кызыл арзынча чада-тергегин аянчорукту организастан.

Тилелтеиниң 50 чылдыгы тураскалган бо уруг хүреш маршалазыга колдуунда бугу кожуунарыны, хоорайларынч ашылгак, азы күштүгүлери киршиген дээр болза, мында кайсылаа хоорем чок. Олу көргөсө бөрү-биле болу-чү дээр! Бо кире уугу ста-ддионун олуттамы сыйла-пай баары, кой мин киши маргылааны бут көвөнгө ту-гул алгаш көргөн. Шах мын-дыг хой киши бо стадионга чымчелерин бөтүм хуумла са-гынын тур мен. Моон алан көргөсө, айдатыч чон Ала-чуртун Улгү дайыныга Тил-елтеиниң 50 чылдыгы байы-ладан бети-биле үчүлөп кө-рүп тымаш-дым. Ийла Тыва-нын айдатыч чонунун бичи-лаа болза, кирген уугу-хузуу баары көчүмгү өки билди бис. ол көчүмгү үчүлөткү алган.

Хүрештин баштайы салгы-ларымга маршалага элөөн шыраак белеттегит көгөн алты артымы, беш мөгөсүгү мөгөсү боттарынын онаглар-дын өңү-биле оңтал ап тур-ген. Ийгези саргыга кесиле-каның сөөлөгү мөсөн Вла-димир Момунш (Кызыл ко-жунун) Овуртун мөсөн Чимит Кууларга таланын бер-ген, аймак спортка оңтат-каны мөмөнтүгү болган. Ам калыңар чок! Мөсөнни майын көзүмгө дөт чыга-лажымы шыраа болот Чимит Куулар чепте шыраак хүрештеп, 5—8 туулар инналдыгы чери эсөтөп.

Тыва Республиканың 40 чылдыгы байы-ладан (1984 чылда) шүл-гөсү хомчыл мөгө Алексей Хо-мушук үшү салдыга. Улгү-Хөмүс чепте Салтан-оол Ооржак-биле хүрештеп, окта-кын чыгыш, үшүн айдат-канын хомчоткон. ТР-нің Ча-аан Баштынын оралакчымын, Тилелтеиниң 50 чылдыгы байы-ладан эрттирер ор-ганизацияларым Б. С. Шымал оок астам, бо ийг мөсөнни оок астамга айма инчалдын тымыскан азаман. Ийла-лаа мөсөлөңнү кайы-ында октады хонну чок болгылаан ачы-дамма тут-кун турган. А. Хомушук

ошол оок астам. Октаткан мөсө С. Ооржак ашпазын ап үшөп.

Шаңналга кирер шилдиге сөс мөсө артып: Олар Кызыл кожуундан Аяс Момунш, Куу-лаа Натан, Овуртун Чимит Куулар, Орлан Кызыл-оол, Эдуард Донгак, Суг-Хөддеп Вячеслав Момунш, Чоон-Хөм-чигтон Алдын-оол Куулар, Кым Дулар-дыр. Бо мөсөрлөң аразында Аяс Момунш биле Чимит Кууларынч хүрешке сол-лук болган үр болган. Олар-дын кайсылаа күш талазы-биле шыраак-дар кырып кой-лу биларын койгө көргүсөн.

Мөсөлөр оңтайын турун берген. ТР-нің Чааан Башты-нынч бири оралакчымы, даптыкы азымыгит болган чурттар аразынын харылаа-ларынын саймы В. Б. Сал-тан турган, оңтайган мөгөсө даптыкы чуртга чорукчу пу-төкк бөрү азамашынын бер-ген. Бо ийг мөсөгө ол кай-дым-даа салтар чок болган хө-нү, кайың-даа октады хө-нү чок болган. Аяс Момунш шилдиге хөдөлөп, азы-буру аргаларын айдатып, оңтай ооктаан. Октаткан мөсө Чимит Куулар тутканын алар болган. Ам чүгө-каны чуртга баары бөү 128 кылы алыры артык.

Мөсөрттен дөрт шилдиге мөсөрттенда Суг-Хөддүн мөсө Вячеслав Момунш Кым Дуларын чып-биле ооктап, Аяс Момунш Алдын-оол Куу-ларга ооктап алган.

Ам ийг шилдиге мөсө ар-кын, Хөсүмүң үчүлөткө-биле олар шөлгө дөңү үчүл келгеш, хүрешке бөшкөлдө. Анык мөсө Вячеслав Момунш удууларымынче доран-на дөңү-биле халлап эгелөөн. Ийгиз-даа болза, күш чөтөр кире чок болган. Аяс Мо-нш күсөк чыпеш аразында оңтай болгыткан, ооктап, Тил-елтеиниң 50 чылдыгы турас-калган хүрешке шүлгүн үш-төп. Вячеслав Момунш жүүр-лөңүн, бо уугу маргылаа-га чыгышкынын хүрешке, күшүнүн кыя хүрештин ага-лөңүн өки билдирип, ара-гырын, кашпагайын көргү-көн.

Шүлгүн мөсө, амы үлө шөргү албын эрттир турар Кызыл кожуунун төлөзүн Хөмүс Аяс Момуншга хүн-дүл бижикти, «Шың» солуну шанналы хөп мидалын рубльч солунуң кол олак-тору В. Ф. Чадамба байы-лыг байлаа тымыскан. ТР-

Тилелтеиниң 50 чылдыгы тураскалган «Шың» солуну шанналы дээр тыва хүреш маршалазын организа-стыр эрген. Республиканын тыва хүреш федерациязын даптамы Ш. Д. Куулар, кол судья О. Ч. Ошкол, кол сек-ретари В. М. Кара-Топуг, маршалазын бир кол оңтай азамашы ТР-нің Дөңү Ху-ралынын депутаты К. О. Оор-жак коопчу спортка чарла-кы В. С. Биче-оол маргыла-кы өрттөөсүнө илешкелгит көрүшкөн. Бичанган «Шың» солунуң коллектив оларга өөчүп чөттүргенин илергейле-тур.

Таан-оол ХЕРТЕК.

Хой ажы-толун өстүрүп, эртем-билиге чедирип, уруг-ларының уруглары шүтү — 57 кишини төлөптүг аажы-чанга, ажил-нишке инак кылдыр кижиздеп кааны дээр чоргарларын бер. Бичанган чыга чыгышкы төрүтүз-ген хуну таварыштыр бугу-ле үчүлө күшө экини күзө-вишаан, чүрөзис ханызындан изиг байырын чедирип тур бис.

Уруглары, оолдары, уругларының уруглары, оолдары, Кызыл хоорай, Овур кожуун.

Бистиң утгары Елизавета Санчатова КАНЗАЙ Эр-дин кожуунун Мөсөн хөй чылдарда чурттап, ажил-дөң хөй уругларынын нези болуп, буаның үлөзүн чоңга чедирип чорук. А дайымы Кара-оол Донгаквич ША-РАВИИ Улгү-Хөм кожуунун Иштин-Хөме болтунуң мө-зүлүг аажы-чаны-биле, уран-шөвөр холлары-биле эш-оорунун хүндүтүлени чедип алган.

Елизавета Санчатова болгаш Кара-оол Донгаквич Тилелтеиниң 50 чыл оюнта мугур бежен харлаарлар. Оларынч ийг даптыр байырдалын таварыштыр оларга чүлө эчини күзөвиңс.

Хоообанарың өг-булез, дүңмалары Мадыр, Амыр, Галя, Слава, Эмма, Джам-Булат болгаш өскө-даа хөй төрөлдер.

Бистиң эргим утгары Тамара Доржуевна САТ төрө-лериниң аразында хүндүгү кижилерин бирээп, Улгү Тилелте хунунда, 1945 чылды май 9-та ол төрүтү-ген. Ол мугур 50 харлап турар.

Утгары Овур кожуунун Дус-Даг сумуауунуң үчөткө эмнегезинде 30 чыл дуогузуңда аптөсө болуп ажилдап чорук. Дөң оолдун, бир кыстын салгыч човангы инак авазы боза хөй салгыч думалазын, күдээлеринч, көң-өттөрүнүн хүндүлүгү эргим кызын.

Утгары Овур кожуунун Иштин-Хөме болтунуң мө-зүлүг аажы-чаны-биле, уран-шөвөр холлары-биле эш-оорунун хүндүтүлени чедип алган.

Елизавета Санчатова болгаш Кара-оол Донгаквич Тилелтеиниң 50 чыл оюнта мугур бежен харлаарлар. Оларынч ийг даптыр байырдалын таварыштыр оларга чүлө эчини күзөвиңс.

Өвүкү эвеп Петр Кудергович САТ, утгары, акы-ламы думалары, күдээлери, оон кенээттери, оол-дары.

ЧАРЛАЛДАР

Тыва Республиканың Өөредилгө яамызы болгаш тыва-түрк лицей 1995-96 өөредилге чылдында чыылдары эгелеп турар.

- Шагаан-Арыг (№ 2 школа).
- Чалаана (№ 1 школа).
- Ак-Довурак хоорай (№ 1 школа).
- Туран (№ 1 школа).
- Тоора-Хем (ортумак школа).
- Бай-Хаак (ортумак школа).
- Самагалдай (ортумак школа).
- Кызыл хоорай (№ 1 школа).

Бодунарын уруунарын келер үезиниң ду-гайында болар болзунарза, билдиришикчи-неринери 1995 чылдын май 15-ке чедир ыяап-ла бүрүткөдир ужурулуг силер.

Херектик документиңер:
● Уруг 6 класста өөренип турар дээриниң ду-гайында шынзылга.
● 3x4 хемчээлгид фото-чурук.
● Каранлаш.
● Балааш.
Документилерни кожууннарынч өөредилге килдистеринде хүлээп ап турар.

Херектик информацияны кандыг-даа школадан ап болуп силер.
Кызыл хоорай, КПТУ-4-түн общежитиези, тел. 3-39-42.

БАШКЫЛАРЫН КИЧЭЭНГЕЙИНГЕ
Монгуш Борохоевич Кенин-Лопсанн «Тыва чонун ужураары» деп номун республиканын пе-дагогика билгилери сайырадыр институтундан болгаш чөт-шичилел музейинден тыва, орус ыл-дарда үнгөн «Тыва хамнарын алгыштары» (1-ги том) — «Новости Тывы» деп КХЭ-ден салдып ап бо-лур. Телефон: 3-37-21.

ЧАГЫЛАРЫН ХҮЛЭЭП АЛЫР
«Кая-Хөм» разрез 1995 чылдын июнь 1-ден эге-леп чагыларын хүлээп алыр болгаш 1996 чылда хөмүр-лаш сөөртүр талазы-биле керээлери ча-рып турар.

Айтгырлары даразында телефоннар-биле тодалалып ап болур: 3-01-05, 3-03-28.

ХҮЛЭЭП АЛЫР
Өичүнүн хөңөрлеринде хамарылга чокка, бүгү-ле бөдүрүлгелер, а ол ышка сайгарлыкчылар кылдыр бүрүткөтирген тус-тус кижилер арага-водка кылыларын база суксунарнын 0,5-тен 1 литр чедир шил сапаларын дөкө эртээн ки-рилтир бир шилл 300 рубль ертек-биле (Тыва Республикасы Чазаанын 1995 чылдын январь 19-та № 4-р айтгышыкы) хүлээп алыр хүлээл-тегилер дээрин хоорай чагырамы Кызыл хоорайнын чурткачыларына дыналды тур.

Өртөктер чуртум хажыткан таварылгала бу-руулук кижилерге административтик чурум өзүгаар ажыл төлөвининиң эң эвээш хөмчээлин 50 ден 100 чедир рубль торгаал оонаары-биле хөмчөк көр-гүзөр.

ЧООККА ЧОВАНЧЫГ, ЫРАККА ЫЯДЫНЧЫГ

Монгуш-Тайга кожуунуң хамаатызы бооп, ка-дыр-ширин агаар-бойду-суг, тараа-быдаа шоолу үнөсө бөдик оранга ажил-дөң, чуртга-ла ам чөзөй алды аылдарын шүрү бо-ду берип, шының чугалаар чүвө болза, бо черин үн-дөң чурткачымы апарган мындаг мен.

Чүгө мени эвес, харын бо кожуунун улу-биче на-хылы чонун дүвүрлөш, холдөди берген аар болгаш өскө-даа хөвирлерин кем-херектер үлгелешкисчи-нериниң дугайын тодагар, истелгеге бадыткатынган факт-барыдааларга ла-яны алгаш, чон-биле суме-лөжир бодаан сектил-сагы-ным-биле бо чүдүлүм би-жидим.

Россия Федерациязынч прокуратуразынын база Тыва Республиканың ал-дарыг ажилдакчызы аттар-ның эдилеңчизин, шүгү-дөртүрүтүра организа-цияларын ийг чыл үчүлгө чөк ажилдап, онза даал-галар талазы-биле Тыва Республика прокуратурун дузалакчымы Шадыр Се-дин-ооловну Куулар бо чүдүлү бижириң сумелээң чүвө.

Барык чөтен чылдарын төндүзүңө чедир бо-ла Му-гур-Аксис, жокамыста Кызыл-Хая суурларга мээ-медерел чок кылдыр арагалал ал-гаш, аас-дыл үндүргөн, чо-гушкан, шашкылашкан, үн-дүр-кир ойдашкан ки-жилерин көрбөзөн мен.

1994 чылдын ноябрь 6-да республиканын Току кожуунундан келген Юрий Ак, Александр Көктөген ийг алышкандар Монгуш-Тайга чурттуг, чаа шериг-ден келген Эгер Калдар-ович Салцакчы шил мөсөр-биле мойнуңче шашкып өлдүргөн. Аар кем-херек үл-гөткөн ол алышкыларга хө-рөңтү оттургаш, оларнын боттарын түдүп хоругдаан. Ол-ла чылдын ноябрь 11-де Монгуш-Тайга чурттуг ийг оол Омак Дунганын бичи-ке хөмүс Монгуш-Тайга биле сол амы-тынынга четкенер. Ол ийг оолдарга улу-дүр-хөңт оттургаш, боттарын түдүп хоругдаан.

1994 чылдын ноябрь 10-да угбиканың Салцак Биче-кис, Кара-Сал Байлак куды арагалал турган, күдээзи болур Игорь Дашкына бажын чара шал-тырып кемдээн түнелдинде Кызыл эмнегезинче кир-генер. Кем-херек үлгөт-кеш, дөзе берген Игорь Дашкына удуу хөреңтү от-турган болган оон шагдаа организаы дилеп турар.

Тыва Республиканын спортунун алдарыг ажил-дакчымы Монгуш-Тайга ко-жуунуң арат ажил-дакчылар ассоциациязынч Удуруткузу Сергей Донга-кович Дагабо чоркта чаа кара хоолду олуркучулер-нин үлгүлөңдөн амы-тыннаын чарлык, оң хөй чаш ажы-толү орус артан-нар. Бо аар үлгөдигиниң истелгези чоруп турар.

1994 чылдын сөөлгү айларында, 1995 чылдын эгезинде Монгуш-Тайга де-вискээрине аар кем-херек-тер үлгүлөңдүр, кижилер ара-зында олуржуп, бижекте-жер чорук көвүдээтин тус-черин чонун ханызы-биле холдөдип, көчүмгү девидип турар. Кожуунда аар кем-херектер үлгүлөңдүр, бижектегит өлүрүп чор-рукту анализдеп, кожуун-дун эрге-хоойлу организа-циянын ажилын хынап, практиктиң дуза, сумелер чедирери-биле республика-нын дээди эрге-хоойлу организаарының бөдүк спе-циалистерин хоочун про-курор, республика проку-ратурунч онза даалгалар талазы-биле дузалакчызы Ш. С. Куулар баштаан комиссияны Монгуш-Тайга кожуунче ийг удаа чорук-кан. Хоойлу талазы-биле тускай эртемниң, байлак дуржулгалыг ол специ-алистерин, ылангыч улу-дүр-жулгалыг хоочун про-курор Ш. С. Кууларынч ийгелдейлери киржилгези-биле хынап, бодамчалыг апа-нер, хол ийг оолдарга улу-дүр-хөңт көргө, 1994 чылдын дүрүзүңда кожуунуң де-вискээрине 72 кеминг хө-рөңт үлгөдигинен болган. Ол-ла 1994 чылдын төңүч айларында кожуунда дөрт, 1995 чылда ийг өлүрүш-күн болган. Ол өлүрүш-күн херектерин бөдүк спе-

циалистер шыныгы сай-гандар. Республика про-куратуразында, Иштинч хөреңтүр яамызыдан келген дуржулгалыг специалистер 28 кем-херектинг истелтегин дооснаарлар.

Бо бөдүк специа-листтер кожуунуң эрге-хоойлу организаарыга хун-дунде эртенниниң 8 ша-ктын дүңкениң 12 ша-ктын чедир көңүм кызымаккай ажилдаанын тус черин чо-ну бедни-биле үнелеп турар. Ол специалистер кожуунуң иштинч хөреңтү килдизиниң чаа начальни-ги В. О. Куулар, улу-дүр-хөңт дарагы анык судья О. Б. Шойлак оларга прак-тиктиң, чугула дузаны чымшытып ажилдыг үе-зинде айттып, өөртөкөн ол ажилдакчыларың ажил-дыгы харысалгазын бе-дидеринче дыка амыгтыг болган.

Бо бугу-биле черелеш-тир истеле болуунуң дара-гызы Ш. С. Куулар үлгөт-кеш кем-херектерин бо-дунуң дөрт киржилгези-биле хынап, анализдеп тур-ган, 42 бижектегиттен ки-жилерин амнегелден илере-дип, оларныч чөзөбизин кем-херектер даңзымынче кирген. Чугуладал лем-делгээр чүдүл болза, кеминг херектерин чажырып-буу-руп турган чүүл ам тодагары илеретинген-дир.

Тыва Республикада, оң иштинде Монгуш-Тайга ко-жуунда аар кем-херектер үлгүлөңдүр чоруп-биле де-вискелдин дугайында Кы-зыл-Хая суура хөй көңүл киркиңчилеп бугу чонун хуралынга дөңгөрөгөй апа-лар ийгелтеди Ш. С. Куу-лар кылал. Хоочун юри-стиң факт-барымаалаг истел-теги чон улу-дүр, соңуугал-биле дынавышаан, бичил алысаны дыка хөй айт-тырыларын салып, чогуур харыныларын алганар. Ко-жуунуң улу-дүр-хөңт дара-гызы О. Б. Шойлак өчүдүн апа берген. Ол черин чо-нуун хөй кезин суд дар-

газын тываыс, билбес бол-ган «Монгуш-Бүрен» совхоз-тун ажилдакчыларың хөй кезин кожуун прокурору В. С. Салың база эки тамнавы илөзөн.

Кызыл-Хая суурунч бу-гучон хуралыга сандал-оналдарын берген малчы-нар, улус ажил-алгынын специалистери кожа-хөлөзө МСД девискээрине орд-лап кире берген хөй са-ныг мал-маганың хөреңте-рин дары оттуруп, амды-зында ында дриг амды-ларын дары эгидер хөмчө-лери аларын республика-ның прокурору А. П. Дам-ба-Хуурак, Тыва Республи-каның иштинч хөреңтүр яамызынын сайыды С. С. Б. Монгуш олардан идегеп дилеп, улу-дүр-хөңт кыл-ганнар. Бо хүнөндө «Мал-чы» коллективтиг бөдү-рүлгөткөн «Монгуш-Бүрен» совхозун Моол-биле кы-зыларлыкча черлеринде малчынар эвээш эвес му-нар атдын, колаң-колаң инек-терин орта алыскаң.

Монгуш-Тайга кожуунуң хоойлу-дүрүм кама-галар организаарың улу-дүр-чулары боттарың ажил-хүлөзегин сулар-гы, харысалгазы күдү күдөдип келгенин бо че-ринч чону эки билер.

Алы-Тюлош БЕГЗИ, Күш-ажылдыг хоочуну.

15.00, 17.30 шакарда.
«КАА-Хөм». «Вторые безумные приключения» (Германия-Гонконг) 14.00, 15.50, 17.40 шакарда.
«ВОСТОК»: «Последний герой боввика» 14.00, 17.20 шакарда.
«ОТЧУГАШ»: «Груз без маркировки» 12.00, 13.50, 18.10 шакарда. «Принц Козыбагы» 10.00, 12.30.

Тыва АССР-нің школаларынын алдарыг башкызы Анна Оракаевна Седиптиң орлу Игорь Кыргысович СЕДИПТИң хөнертен мөзөңи-биле холбаштыр оң авазыңа, чөк кижилеринче ханы кыжыдалды илередип тур бис. Бөдүк эштеринден.